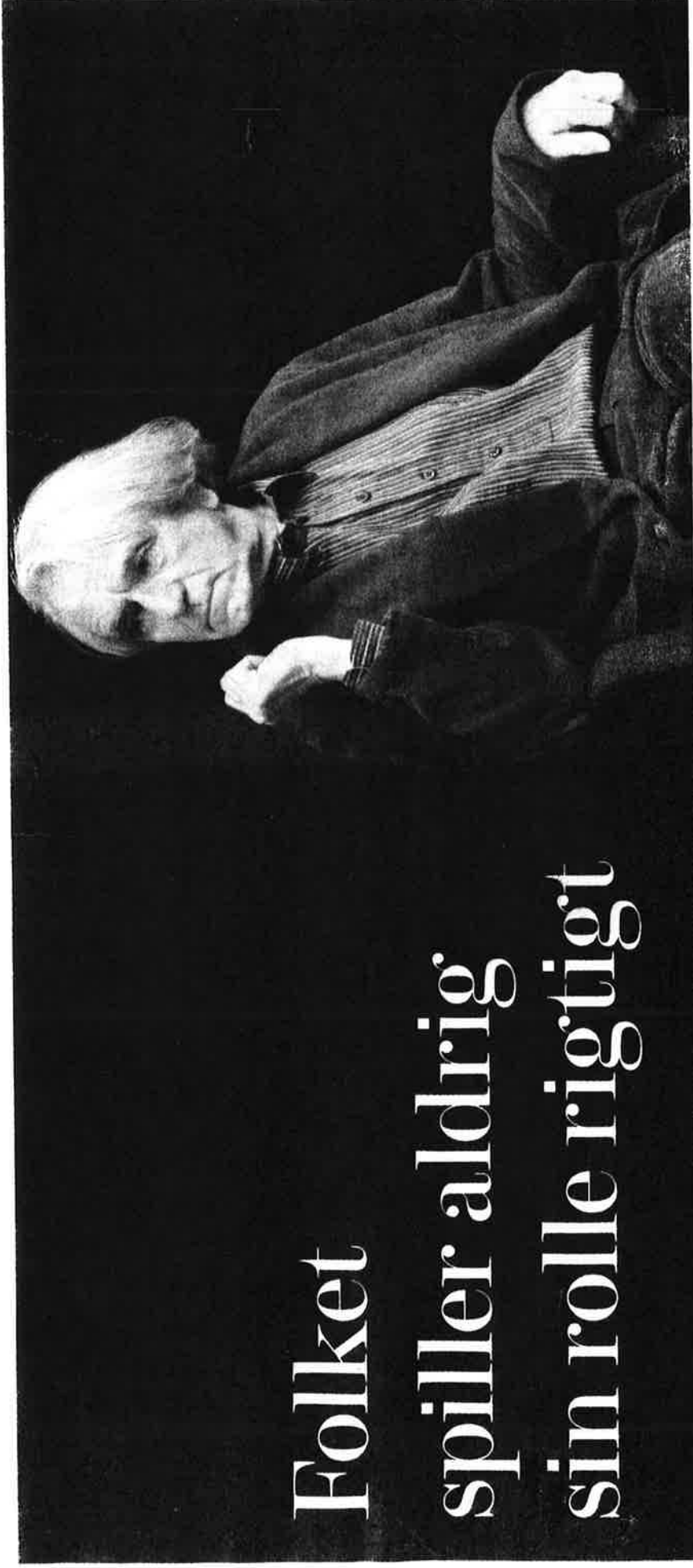

Demos. Intellektuelle hader ofte folkestyret. For folk gør sjældent, hvad de burde. Men så længe det er tilfældet, er der håb for demokratiet, mener den franske filosof Jacques Rancière.

Folket spiller aldrig sin rolle rigtigt

AF NIKLAS HESSEL

Der er noget utænkeligt og skandaløst ved demokrati. Vi må huske, at demokrati i det antikke Grækenland først kom til verden som en fornærmelse,« siger Jacques Rancière, professor emeritus ved l'Université de Paris VIII, mens han gestikulerer passioneret med hænderne og optegner argumenter i luften.

Den 73-årige filosof, der anses for en af de væsentligste franske tænkere i dag, fremstår som forsonligheden selv, da Weekendavisen møder ham på Den Franske Ambassade: lattemild, høflig og med et nærmest genert håndtryk. Men på skrift har han i årevis ført en intens polemik mod intellektuelle, der i Rancières opik ofte har et mildt sagt akavet forhold til folkestyret.

Den slagkraftige titel på hans bog *Haderet til demokratiet*, som lige er blevet oversat til dansk, skal således tages for pålydende. Mens så godt som alle i offentligheden bekender sig til demokrati som styreform, nærer store dele af den åndelige og politiske elite alligevel dyb foragt over for den demokratiske kultur og praksis. I den henseende minder vores virkelighed måske mere om Oldtidens Athen, end man skulle tro. Men vi starter samtalen ved 1990-ernes begyndelse, da alt så lyst ud:

»Da Sovjetunionen kollapsede, var der en stor begejstring over demokratiet og dets fremgang i verden. En idé om den ultimative sejr,« bemærker Rancière. »Men bagefter skete der noget meget mærkeligt. Netop da demokratiet skulle være den nye realitet for alle, oplevede vi ikke bare nye former for etnisk-religiøs vold, men også en ny afsmag for demokratiet i netop de lande, der kaldte sig selv demokratiske,« siger han. »Demokrati blev ikke så meget anskuet som kollektive, politiske handlinger, men mere som en samfundsform i skikkelse af 'forbruger-samfundet'.« Rancières eksempler er især hentet fra Frankrig, men klagerne lyder bekendte: Borgerne opfører sig ikke som oplyste, deltagende demokrater, men som forbrugere, der kræver varer i velfærds-supermarkedet. Der kommer intet godt ud af at spørge dem om noget i folkeafstemninger, for de svarer alligevel på noget andet, eller også svarer de forkert. Vores dannelsesinstitutioner er blevet til masseuddannelser, hvor det faglige niveau er i frit fald, mens *reality-tv* har koloniseret sendefloden på bekostning af public service.

Når folk får, hvad de vil have, viser det sig med andre ord, at de vil have alt det forkerte.

Selvom der er noget paradoksalt over demokratiets simultane storhed og fald i dag, så viser Platons demokratikritik ifølge Rancière, at det grundlæggende manuskript var på plads for omkring 2400 år siden: »Jeg fandt det slående, at de beskrivelser af forbrugerkulturen og massesamfundet, som er udbredte i dag, på flere måder minder om Platons berømte beskrivelser i *Staten* af det demokratiske menneske. Her beskrives ikke en bestemt form for politik, men en særlig livsstil, og athenerne fremstilles som mennesker, der bare følger deres begær,« siger Rancière.

Det afgørende ved Platon er dog ikke hans kulturkritik, men at det her står klart, hvorfor demokratiet for intelligentsiaen må være en slags intellektuel forbrændelse: »Der har altid været en idé blandt eliter om, at magt bør udøves af dem, der er berettiget til at gøre det. Hos Platon ser vi for første gang demokratiets skandale: Et sted opremser han alle de kvaliteter, såsom fødsel og rigdom, der kan bemyndige nogen til at regere, og til sidst kommer han til den utrolige faktum, at der findes en form for regering, hvor der slet ikke er noget fortrin, som kan legitimere magtudøvelsen,« siger Rancière. »Demokrati finder sted præcis dér, hvor folket regerer, fordi *ingen* er berettiget til at regere. Det udmøntede sig i lodtrækningen som grundlag for Athens demokrati.«

DET filosofisk forrykte er, at demokratiet ikke engang opstiller adgangskrav om en særlig indsigt. Det er selvfølgelig uheldigt for intellektuelle, der mener at sidde inde med en sådan, for folket, *demos*, har det med ikke at høre efter. I 1970'erne gennemførte arbejderne ikke den revolution, som de skriftkløge drømte om. Og nu til dags forkaster mange europæere den spare-dagsorden, som økonomiske eksperter kalder uomgængelig, påpeger Rancière.

Han startede selv sin løbebane som elev hos den strukturalistiske marxist Louis Althusser, der var hurtig til at konstatere, at 1968 var et ligegyldigt oprør, som slet ikke levede op til de teoretiske kriterier. Det fik Rancière til at vende læremesteren ryggen for siden at forlade den marxistiske skole, som i hans opik har ringe udlid til almindelige menneskers refleksionsevne; deres primære opgave er at lytte og handle, ikke at bruge hovedet.

»Den intellektuelle, som taler i folkets

navn, taler ofte for et folk, som egentlig bare skal blive, hvor det er,« siger Rancière. Han tilhører stadig den akademiske venstrefløj i Frankrig, men skriver ikke manualer i frigørelse. Ved at studere den franske arbejderbevægelse i det 19. århundrede opdagede han, hvordan ideologer igen og igen forsøgte at få folket med på deres grandiose ideer uden held. For eksempel såkaldte *saint-simonister*, utopiske socialister, som ville omskabe samfundet og rekruttere proletarer til en arbejder-armé.

»Selvfølgelig var arbejderne ikke interesseret. De gad ikke være dem, der implementerede de intellektuelles tanker. De tænkte selv, og de ville netop ud af denne arbejdsdeling mellem dem, der tænker, og dem, der udfører,« siger Rancière. Han peger på, at mange af de franske klager over demokratiets defekter kommer fra gamle kommunister, der brændte sig på kærlighedsaffæren med folket: »Arbejderne skulle være den konkrete kraft, der virkeliggjorde marxismen. Det skete ikke, og det skabte et ressentiment mod arbejdere, der ikke spillede deres rolle. Og det er netop min pointe: Demokrati betyder, at folk ikke spiller deres rolle. De spiller den forkerte, de agerer ikke som arbejdere, der skaber en ny verden med deres hænder, de vil diskutere, tænke og så videre.«

FILOSOFFERNES bedrøvelse er i de senere år gået hånd i hånd med større politisk mistillid til borgernes navigationsevner i en komplekse, global tidsalder, anfører Rancière, der peger på EU's økonomi-styring som et af eksemplerne.

»Vores regeringer hævder at repræsentere folket, men samtidig er der en antagelse om, at det hele er blevet så kompliceret og intrikat, at det ikke længere er muligt at betro folket magt. Der er brug for ekspertise, for analyseapparater – regeringerne er blevet stadig mere teknokratiske og oligarkiske, bedst som demokratiet skulle have besejret sine fjender.«

Som modsvar til institutioner, der lukker sig om sig selv, fremhæver han det gamle græske ideal om lodtrækningen som adgangsбилlet til politisk ansvar. Men er det ikke en bedaget, romantisk tanke i moderne massedemokratier?

»Hvis demokrati betyder noget, betyder det regering ved folket, altså en regering af 'hvem som helst', og lodtrækningen er et symbol på dette grundprincip. Men derudover kan

»Den intellektuelle, som taler i folkets navn, taler ofte for et folk, som egentlig bare skal blive, hvor det er,« siger Rancière.

FOTO: DEMOTIX/SCANPIX

det faktisk implementeres på mange måder,« siger han. »Man kan sagtens tænke sig, at et parti bruger lodtrækning til at vælge sine kandidater til et valg. Det vil kunne anvendes i en række situationer og ville modvirke, at de samme mennesker igen og igen tiltræder magten, fordi de er særligt snedige.«

Bag lodtrækningen ligger et ideal om, at vi bør være på vagt over for dem, der stræber efter at regere andre. Selv antidemokraten Platon frygtede sådanne mennesker.

»Hvorfor mente Platon, at filosoffer måtte gøres til konger? Fordi filosoffer er de eneste, som ikke er interesseret i magt,« siger Rancière og griner kort af den antagelse. »Der har altid været en idé om, at regeringsførelse ikke må forstås af folk, som gerne vil regere, for de er mistænkelige. I dag ser vi præcis det modsatte: Nu synes det pludselig at være et godt kriterium for at udøve magt, at man virkelig gerne vil have den.«

– *Er der ikke mange fordele ved professionelle politikere? Deres erfaring gør dem nok bedre til at modstå pres fra særinteresser og centraladministrationen end novicer?*

»Jeg tror det ikke,« replicerer Rancière. »Nu kender jeg ikke Danmark – jeg ved bare, at I efter sigende er det mest lykkelige folkeslag med verdens bedste regering – men se på Frankrig og de omkringliggende lande, eller se på Bruxelles, hvor de europæiske institutioner er omringet af store firmaer med permanente lobbyhold,« bemærker han og beretter om korrupte franske borgmestre, der sidder på magten i årtier. »Det er lettere at korrumpere den samme fyr i 30 år end at korrumpere 15 nye folk hvert tredje år,« ler han.

– *Er problemet ikke, at de færreste har lyst til at bruge mange af døgnetimer på politik og faktisk gerne 'udliciterer' opgaven?*

»Min pointe er ikke, at folk skal interessere sig for politiske forhold hele tiden, det gør jeg bestemt heller ikke.« Men meget i vores kriseprægede verden tyder på, at politikerne faktisk ikke ved, hvor de fører os hen, mener filosofen. »Derfor er det nyttigt, at der af og til sker noget som i Madrid, Athen og andre steder, hvor folk går på gaden og spørger: Hvad er det egentlig, I har gang i?«